

Émile Berbois Camou: un exemple d'immigració francesa al segle XIX^I

JOSEP LLUÍS MARTÍN I BERBOIS

INTRODUCCIÓ

Com deu haver pogut relacionar el lector, a través del cognom, aquest breu article es fonamenta en la recerca d'un avantpassat nostre. Aquest text és una breu pinzellada sobre una investigació que duc a terme per intentar esbrinar com podia haver estat la vida d'aquest avantpassat francès, que emigrà a mitjan segle XIX cap a Aragó.

Per a poder dur a terme la comesa, hem hagut de tenir en compte la documentació parroquial i la bibliogràfica. En el cas de la primera, té una importància cabdal, atès que normalment acostuma a ésser el punt de partida de les recerques d'aquesta índole. Pel que fa a la segona font d'informació, és important obtenir un cert bagatge bibliogràfic respecte a la temàtica tractada, en aquest cas el de la immigració francesa, i cercar la localització on es desenvolupa la vida del nostre personatge en qüestió. La recopilació de tota la informació possible ens permetrà d'adquirir una idea aproximada, en mesura major o menor, del que podia haver succeït en el lloc on transcorregueren aquests fets.

Centrant-nos en la bibliografia, el nombre de treballs sobre la immigració francesa a Catalunya i Aragó durant el segle XIX és minsa. Com ja tindrà present el lector, les grans migracions franceses a Catalunya i Aragó es produïren majoritàriament els segles XVI i XVII, per tant, això fa que la bibliografia existent referent a aquests dos segles sigui molt més considerable. Malgrat que el període de temps tractat en aquest escrit no coincideix amb el moment de major immigració francesa, hem optat per la utilització de la bibliografia corresponent als segles esmentats per a mostrar que hi ha certs aspectes (majoritàriament socials) que són absolutament vàlids el segle XIX i que avui encara perduren, tot i el pas dels segles.

1. Volem agrair la col·laboració desinteressada del president del Centre Aragonès de Sabadell, Antonio Albás, i de l'expresident del Centre Aragonès de Barcelona, Joaquín Bajén. I sobretot, a tots aquells familiars que d'una manera o una altra han fet possible la realització d'aquest escrit.

COM PODIA HAVER ESTAT LA VIDA D'ÉMILE BERBOIS

El centre de la meua investigació resideix en la figura d'Émile Berbois Camou nascut entre 1811 i 1812 a Sainte Marie d'Oloron (França).² Probablement quan aquest adquirí una edat convenient per a poder treballar, començà a desplaçar-se temporalment cap a Aragó per a poder dur a terme la seva feina. És lògic que la gent que vivia al zona sud-oest de França emigrés cap a Aragó, fet que es produïa des de feia segles.³ Les causes de la immigració francesa cap a Aragó i Catalunya durant els segles XVI i XVII són diverses, i algunes es podien donar fàcilment també el segle XIX, com les demogràfiques, les econòmiques, les religioses, les militars etc.⁴

Pel que fa a l'ofici que desenvolupaven els immigrants francesos, s'ha anat coneixent que existí una migració francesa força especialitzada que s'enfocava cap a un ventall limitat de feines, que variaven segons les economies locals o regionals que l'acollia. En aquest tipus de migració l'especialització es refereix bàsicament a l'especificitat de la feina que s'havia de realitzar (dallador, esmolet, calderer, espardenyer, paleta, quincallaire, serrador etc.), tot i que no sempre s'hi requeria una alta especialització.⁵

2. Ciutat situada a 30 km al sud-oest de la ciutat de Pau. Sainte Marie d'Oloron és la capital de l'Alt Bearn. Durant l'edat mitjana es desenvoluparen les ciutats d'Oloron (ciutat vescomtal) i Santa Maria (ciutat episcopal). Totes dues s'uniren el 1858.

3. Ja el segle XII la immigració francesa tingué una especial intensitat a Aragó per mor de les facilitats que aquest donava per a la repoblació de les terres preses pels musulmans—veg. José Antonio SALAS, *La población de Barbastro en los siglos XVI i XVII* (Saragossa: Institución Fernando el Católico, 1981), p. 234—.

4. Per a més informació sobre les causes que produïren la immigració francesa els segles XVI i XVII, veg. Christine LANGÉ, «L'immigration française en Aragon, XVIe siècle et première moitié de XVIIe siècle», dins *Les Français en Espagne à l'époque moderne (XVIe -XVIIIe siècles)* (París: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, Centre Régional de Publication de Toulouse, 1990), 25-43.

5. Jordi NADAL i Emili GIRALT, *Immigració i redreç demogràfic: Els francesos a la Catalunya dels segles XVI i XVII* (Vic: Eumo Editorial i Universitat de Vic, 2000), p. 12. Des del punt de vista d'estrats socials, Esteve Canyameres ens esmenta que durant els segles XVI i XVII podem classificar el col·lectiu d'immigrants francesos en dos grups, «el grup dels poc qualificats o “sense ofici ni benefici”, molt abundants per les zones de població rural dispersa (mossos, pastors, jornalers, criats etc.) [...]. L'altre grup, el que arrela, el dels immigrants que arriben amb família o la formen aquí, un grup integrat generalment per menestrals, pagesos i jornalers ben qualificats»—«La immigració francesa al Vallès Occidental (s. XVI-XVII): Quatre exemples locals: Sabadell, Sant Cugat del Vallès, Sant Julià d'Altaura i Sentmenat», *Arraona*, núm. 15 (tardor 1994), p. 22—.

La professió d'Émilie Berbois era la d'armer, feina que estava estretament relacionada a la del seu pare que era ferrer. Com ja hem esmentat abans, el treball la portà a desplaçar-se a Aragó, i més concretament al Castell de Montsó, on s'encarregava d'arranjar tot allò que fos relacionat amb l'aspecte militar.⁶ Com hem esmentat anteriorment, inicialment les seves estades eren temporals, però en veure que el treball era abundant decidí d'establir-se en aquesta població.

Mitjançant la descripció que en féu Pascual Madoz al *Diccionario geográfico-estadístico-histórico* podem obtenir una visió de com era Montsó aleshores: «*En la actualidad consta la población de 486 casas de antigua construcción, repartidas en diferentes calles y plazas, qua aunque algo desiguales, son sin embargo bastante cómodas y empedradas: en una de estas plazas que es casi cuadrada se hallan las consistoriales y la cárcel pública inmediata a ellas, cuyos edificios nada de particular ofrecen que merezca describirse; hoy hay un hospital civil, bastante capaz, cuyas rentas consistentes en censos que hacen varios particulares [...]*»⁷

L'arribada de francesos, majoritàriament homes, tant a Catalunya com a Aragó comportà que es produïssin diversos casaments amb catalanes o aragoneses.⁸ Aquest fet donà un impuls notable a la reconstrucció demogràfica d'Aragó i Catalunya. Normalment l'entrada de població francesa no suposà cap mena d'inconvenient, i ràpidament foren integrats per la població en què es trobaven. A les diferents poblacions, els interessava tenir aquesta gent, atès que representava un nombre important de mà d'obra necessària i, ahora, econòmica.

Per al nostre protagonista l'assimilació dins el conjunt de la població de Montsó no suposà cap mena d'inconvenient. L'estada en la dita població no solament li significà l'estabilització econòmica, sinó que també ho fou de manera personal, atès que hi esposà Francisca Vidal. Desconec la data en què es produí aquest casament, però sabem que tingueren més d'un fill i que aquest matrimoni es trencà prematurament a causa de la defunció de l'esposa.

6. Respecte a la localització del Castell de Montsó, Pascual Madoz ens la descriu de la manera següent: «[...] *A las inmediaciones de la plaza y a medio tiro de cañón de ella se encuentra el "castillo viejo" que es otra eminencia paralela a la de la fortaleza, en la que se construyó un polvorín con dos puertas, el año de 1846; contiguo a este y separado con un gran foso [...]*»— *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar: Madrid, 1845-1850* (Saragossa: Diputación de Aragón, 1986), p. 266 (edició facsímil)—.

7. *Ibidem*, p. 265.

8. Durant els segles XVI i XVII la immigració femenina francesa fou força escassa, normalment les dones anaven acompanyades d'altres dones o familiars. Per contra, els homes podien anar acompanyats de familiars o simplement amb altres acompanyants que es trobaven pel camí. És molt probable que aquest fet també es donés el segle XIX. Per a més informació sobre el cas francès, veg. Christine LANGÉ, op. cit., p. 29.

PARATGE 16

El 1845 Émile es tornà a casar, aquest cop amb Margarita Febas (d'Almunia de San Juan, població força prospera a Montsó).⁹ D'aquest segon matrimoni tingué dos fills (Antonio¹⁰ i Francisca). La resta de la seva vida transcorregué a Montsó fins que hi morí el 1868. Amb el transcurs del temps, Antonio fou el meu avantpassat, que emigrà novament, aquest cop a Catalunya, i més concretament a Barcelona. Però aquesta és una altra història.

LES DIOCESIS DEL MIGDIA DE FRANÇA

- I : Pirineus i Pre-pirineus
- II : Llenguadoc i Conca del Garona
- III : Terres Aïtes i Massissos

Situació geogràfica d'Oloron

Font: Jordi NADAL i Emili GIRALT, *La immigració francesa a Mataró durant el segle XVII*.
Mataró: 1966.

9. Parròquia de Santa Maria de Montsó, *Llibre de matrimoni*, llibre IX, fol. 124, any 1845.
10. Antonio Berbois Febas nasqué el 16 d'abril del 1859—Parròquia de Santa Maria de Montsó, llibre XIV, fol. 255—.

Bibliografia

- ALMAZÁN, Ismael, «Els immigrants francesos al Vallès Occidental: El profit i la por», *Terme*, núm. 7 (novembre 1992), 31-39. (Editat pel Centre d'Estudis Històrics i l'Arxiu Històric Comarcal, Terrassa.)
- BENCOMO, Carmen, Dolors IBÀÑEZ i Francisco LÓPEZ, «Rubí, del segle XVI al segle XVIII», dins DDA, *Aproximació a la història de Rubí* (Rubí: Ajuntament de Rubí, 1986), 91-219.
- BERTRAN, José Luis, «Família i mort en una petita comunitat rural (segles XVI-XVIII)», dins DDA, *Aproximació a la història de Rubí* (Rubí: Ajuntament de Rubí, 1986), 145-167.
- CANYAMERES, Esteve, «La immigració francesa al Vallès Occidental (s. XVI-XVII): Quatre exemples locals: Sabadell, Sant Cugat del Vallès, Sant Julià d'Altaura i Sentmenat», *Arraona*, núm. 15 (tardor 1994), 9-25.
- LANGÉ, Christine, «L'immigration française en Aragon, XVIe siècle et première moitié de XVIIe siècle», dins *Les Français en Espagne à l'époque moderne (XVIe-XVIIIe siècles)* (París: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, Centre Régional de Publication de Toulouse, 1990), 25-43.
- MADDOZ, Pascual, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar: Madrid, 1845-1850*. Saragossa: Diputación de Aragón, 1986. (Edició facsímil.)
- NADAL, Jordi, i Emili GIRALT, *Immigració i redreç demogràfic: Els francesos a la Catalunya dels segles XVI i XVII*. Vic: Eumo Editorial i Universitat de Vic, 2000.
- SALAS, José Antonio, *La población de Barbastro en los siglos XVI i XVII*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 1981.